

Minimaal kinderopvang

Auteur(s):

Lecq, S.G., van der

Verschenen in:

ESB, 86e jaargang, nr. 4302, pagina 281, 30 maart 2001

Rubriek:

Van de redactie

Trefwoord(en):

Wie dacht dat Amerikanen alleen maar hard en lang werken, loopt achter: de balans tussen werk en privé heeft nu de kolommen van de *Harvard Business Review* gehaald¹. Ook in de VS speelt de discussie tussen werkende ouders en hun kinderloze collega's over de grenzen van de onderlinge solidariteit. In een casus-artikel worden de dilemma's geschetst waar de manager mee te maken kan krijgen als zij een professional heeft aangetrokken die moeder is, waarna een andere medewerker zonder toelichting korter wil gaan werken: "Please don't tell me that I need a baby to have the time off." Wat doe je als meerdere medewerkers terug willen naar tachtig procent? Je winstdoelstelling halen wordt dan moeilijk. Interessant zijn de adviezen die de fictieve manager in het blad van echte collega's krijgt en die variëren van "geef niet-ouders dezelfde privileges als ouders" tot "laat je personeel onderling zelf de bezetting regelen". Wie heeft hier een probleem: werkende ouders, kinderloze collega's of managers?

In Nederland wordt die discussie ook gevoerd en heeft deze sinds de commissie-Dagindeling een impuls gekregen². Steeds vaker slagen moeders en hun eventuele partners erin om betaald werk en zorgtaken te combineren, zodat zij kunnen participeren op de arbeidsmarkt. Is de afstemming binnen het gezin voor elkaar, dan rest nog de externe voorwaarde: voldoende kinderopvang. Staatssecretaris Vliegenthart van VWS beweert dat de kinderopvang nu goed op gang is gekomen, maar in 1999 kon de groei van de kinderopvang het aantal kinderen op wachtlijsten nog niet verminderen³. Mogelijk heeft de uitbreiding van de kinderopvang een latente vraag opgeroepen. Ondertussen is het arbeidsaanbod van vrouwen boven verwachting snel toegenomen, zoals ook het CPB in deze ESB constateert. De individualisering van de inkomstenbelasting heeft hieraan bijgedragen, maar ook wijzigingen in de sociale zekerheid, zoals de achttien-jarigenmaatregel, hebben hun werk gedaan. Vrouwen merken vroeg of laat dat economische zelfstandigheid een noodzaak wordt om de onzekerheden van de levenscyclus te kunnen opvangen.

Sommige economen menen dat veel vrouwen een gebleken voorkeur hebben voor deeltijdwerk, maar als wachtlijsten de knellende randvoorwaarde zijn, blijft er weinig te prefereren over. Enquêtes waaruit zou blijken dat vrouwen zelf de voorkeur geven aan een deeltijd baan, corrigeren zelden voor de randvoorwaarden waardoor grotere banen niet goed mogelijk zijn. Natuurlijk zullen de respondenten niet zeggen dat ze voltijds willen werken zolang ze vrezen dat hun jonge kinderen dan niet fatsoenlijk onderdak zijn. Voorkeur is dan een relatief begrip.

Nu vrouwen vaker betaald werk verrichten, kunnen werk en privé niet langer binnen een gezin worden gesubstitueerd. Het zijn complementen geworden. Er wordt wel beweerde dat vrouwen die zo nodig willen werken dan zelf maar de consequenties moeten dragen. Ze kunnen van hun salaris zelf kinderopvang kopen, dus waarom zou hier een overheidstaak liggen die verder gaat dan het geven van fiscale subsidie aan laagbetaalde moeders? Veel werkende vrouwen die moeder willen worden, zullen zich oriënteren op de mogelijkheden voor kinderopvang alvorens de stap te wagen, maar hebben ten aanzien van de wachtlijsten geen absolute zekerheid. De positieve signalen vanuit Den Haag over meer kinderopvangplaatsen zullen hen optimistisch maken over de opvangcapaciteit tegen de tijd dat zij hun kind willen plaatsen. Als eenmaal de keuze voor kinderen is gemaakt, valt een vrijheidsgraad weg en kan alleen het arbeidsaanbod nog worden gevarieerd. Dit betekent echter niet dat het moederschap een hoger nut oplevert dan werken. Het betekent enkel dat er op dat moment weinig te kiezen valt: de keuze voor kinderen heeft een extra randvoorwaarde voor de arbeidsaanbodbeslissing opgeleverd.

Aangezien slechts één op de vier vrouwen kinderloos blijft en er recentelijk een kleine geboortegolf heeft plaatsgevonden, blijft de vraag naar kindplaatsen voorlopig stijgen. In Bussum zien vrouwen zich al genoodzaakt de arbeidsmarkt te verlaten omdat er te weinig kinderopvang is⁴. De wachtlijsten zijn onoverbrugbaar lang en voor oppassen is er een fors vraagoverschot. Het duur verkregen menselijk kapitaal van de thuisblijvende vrouwelijke accountants en advocaten slinkt zienderogen. Nog ingrijpender zijn de gevolgen op lange termijn: als moeder te lang thuis blijft, kan de tweeverdienershypothek niet meer worden opgebracht en gaat het onbedoelde kostwinnersgezin van villa- naar vinexwijk.

De positieve externe effecten van kinderopvang zijn groot, want achter de meeste kindplaatsen zit een werkende moeder. Die moeder realiseert dan rendement op haar door dezelfde overheid betaalde opleiding en genereert extra consumptieve vraag waar veel gemak- en dienstenleveranciers wel bij varen. Gek genoeg wordt in politiek Den Haag vaker over extra uitgaven voor zorg, onderwijs en defensie dan over investeringen in kinderopvang gestoken. Een nieuwe aanleiding doet zich voor nu Nederland zich tijdens de recente EU-top heeft gecommitteerd aan een hogere arbeidsparticipatie van vrouwen

1 A.M. Hayashi, Mommy-track backlash, *Harvard Business Review*, maart 2001, blz. 33-42.

2 Zie <http://www.minszw.nl> en <http://www.dagindeling.nl>

3 SGBO, *Kinderopvang in gemeenten, de monitor over 1999*, via <http://www.minwvs.nl>

4 J. Chorus, Moeders zitten ongewild thuis, *NRC Handelsblad*, 20 maart 2001.